

TERZIJDE

AAN TAFEL MET SHAKESPEARE

Ook al is dat alleen op basis van de titel niet duidelijk, toch heeft *Friedrichswald*, de voorstelling van het Nederlandse gezelschap De Trust die op het jongste Theaterfestival werd bekroond, iets te maken met Shakespeare. Auteur (en Trust-leider) Theu Boermans baseerde zijn stuk op *As You Like It*, een van Shakespeares meest typische komedies. Meisje wordt verliefd op jongen (en omgekeerd, maar ze weten het lekker niet van elkaar); jongen wordt verbannen door vader van meisje; meisje loopt weg van huis en gaat, verkleed als man (dat is veiliger), op zoek naar haar geliefde, die zich in een groot bos bevindt. Die vermomming is de centrale motor van Shakespeares erotisch geladen komedie. De wettelijke verplichting dat alle vrouwenrollen moesten gespeeld worden door knaapjes, werd door Shakespeare op alle mogelijke manieren uitgebuit: één van de grappigste scènes uit *As You Like It* is die waarin het meisje (als stoere jongen) haar geliefde van zijn nogal meisjesachtige liefde wil afbrengen (hij kleeft allerlei stroperige gedichten aan de bomen). Grappig, want in allerlei opzichten dubbelzinnig; niet alleen omdat de stoere jongen in feite een meisje is, maar ook omdat dat meisje gespeeld wordt door een jongen. Precies omdat Shakespeares tekst op alle niveaus met die theatrale conventie speelt, is *As You Like It* een uniek stuk over allerlei vormen van liefde en afkeer - liefde tussen jongens en meisjes, tussen jongens en jongens, tussen meisjes en meisjes, en ook tussen mensen en zichzelf.

Theu Boermans heeft in *Friedrichswald* die thematiek wel bewaard, maar toch verschuiven Shakespeares reminiscenties over liefde en erotiek, althans in het eerste deel van dit stuk, naar het achterplan. Centraal in *Friedrichswald* staat de verhaallijn die bij Shakespeare dan weer het achterliggende kader vormde: de machtsgreep van een dictator en de daaruit volgende verbanning van zijn vijand (hier resp. een Duitser een Fransman, gespeeld door eenzelfde acteur). Boermans situeert zijn stuk in 2018, een jaar waarin de Verenigde Staten van Europa hun prille eenheid van binnen en van buiten bedreigd zien. Van buiten omdat een islamitisch blok oprukt naar het Noorden, en intern omdat diezelfde islamieten (de vereuropeeste variant dan wel) het niet pikken dat ze een witte halve maan op hun jas moeten dragen. De geschiedenis zou zich wel eens kunnen herhalen, moet Boermans gedacht hebben, vandaar dit bij momenten wat te expliciete lesje voor de toekomst.

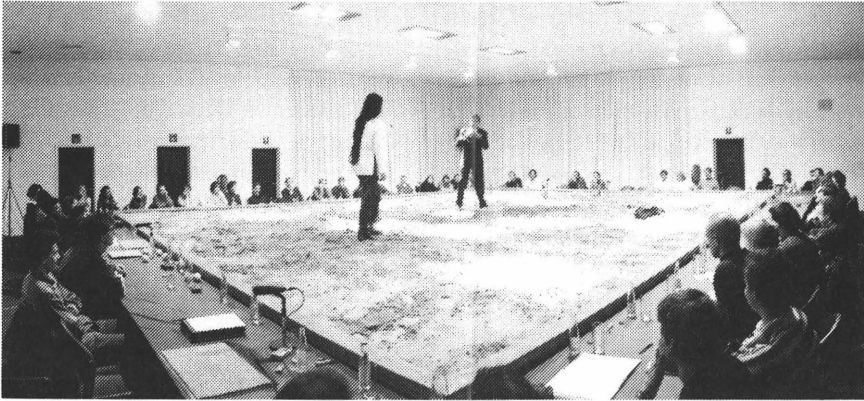
In het eerste deel van *Friedrichswald* zijn we getuige van een lange toespraak door generaal Gottmann, een Duitser die net de macht heeft overgenomen van zijn

Franse voorganger, Charles Dauphin. Het scènebeeld en de vertolking van Kees Coolen zijn imposant: voor een immens zwart doek, waarop zijn rede in het Nederlands vertaald staat, houdt Coolen een vlekkeloos Duits-retorische toespraak waarin de redenen van deze regimewissel (“eine Zivilisation droht unterzugehen”) en haar praktische consequenties (“das Europäische Heer wird ab jetzt unter deutschem Kommando stehen”) voor de televisiecamera's worden uiteengezet. En dan wordt de generaal onderbroken door een islamitisch zelfmoordcommando. Die willen echter wat al te klungelig de hele boel opblazen en nemen daarom gauw de benen, richting Friedrichswald. Gottman gaat verder met zijn allengs bombastischer wordende redevoering en na deze lange, gewild-warrige start is De Trust vertrokken voor een stuk dat met de minuut chaotischer wordt.

Het indrukwekkende eenheidsdecor blijkt in dat opzicht een meer dan goede keuze: centraal een trapgang met blauwe loper, achteraan in een draaideurcel uitmondend, waarboven tegen een groene achtergrond bomen worden geprojecteerd. Links en rechts een getrapte doolhof van stellingen die bekleed zijn met kleren, boeken, een leeuw, een muur van ingemetselde schedels, doorgangen, en ladders. “De vuilnisbelt van de geschiedenis” noemt het programmaboekje het, al kan je er ook Breughels *Toren van Babel* in zien, zeker in de combinatie met het allegaartje aan ‘talen’ die in dit Friedrichswald worden gesproken: vooral Duits - “die Sprache der Klarheit” - maar ook Marrokaans-Nederlands, Franglais en Cockney.

Wie Shakespeares stuk goed kent, zal wellicht af en toe een knik van herkenning kunnen geven (een parallelle zin, een hele scène soms), maar als geheel wil deze voorstelling wat te vaak verschillende kanten tegelijk uit hollen: Boermans en zijn troep snijden niet alleen de Europese thematiek aan, ze behandelen ook nog eens een aantal dwingende wereldproblemen: repressieve politiek, onverdraagzaamheid tegenover ras, geslacht en seksuele geaardheid, én de verwarde positie van de kunstenaar. Dit alles in een vorm die bulkt van de theatraliteit, nu eens van het goede soort, dan weer van het goedkope. Wat je moet denken van die tweeslachtigheid is uiteindelijk niet heel duidelijk: in zijn theatrale speelvorm kende deze Trustvoorstelling vorig seizoen ongetwijfeld niet haar gelijke, maar wie gaat nadenken over de inhoud van Boermans' tekst - en de wat stereotiepe, makkelijke karikaturen die erin worden gebruikt - blijft toch een beetje op zijn honger zitten.

Het minste wat je van Boermans' uitgangspunt kan zeggen is dat het origineel is: wie Shakespeare wil gebruiken om politieke parallellen te trekken met onze tijd, doet dat nogal eens aan de hand van *Henry V*. Niet alleen met onze tijd overigens: de *Henry V* die Laurence Olivier kort na de Tweede Wereldoorlog in de Britse bioscopen bracht had een duidelijke boodschap. Het Britse heldendom was geen sprookje uit de late Middeleeuwen; het bestond nog steeds, al was de vijand van toen

*Hendrik V door Theater Zuidpool, Antwerpen
(Foto: Keoon, Antwerpen)*

nu bondgenoot. Met Kenneth Branaghs film - die rond de Falklandcrisis verscheen - leek het grotendeels hetzelfde, een opflakking van doodbloedend patriottisme, een greintje hoop misschien voor de bange dagen die zouden komen.

Toch blijft Shakespeares stuk een tweeslachtige ode aan de (waan)idee van het volk, het bloed, de natie. Tweeslachtig omdat deze lofzang aan de vorst die in Azincourt zijn recht op de Franse troon met geweld afdwingt, voortdurend ondermijnd wordt, vooral dan in die scènes waarin Shakespeare een aantal volkse personages hun praktische bedenkingen laat uiten bij Henry's idee van heldendom (de Fransen zijn met vijf keer zoveel, dus liever blode John dan dode John). In de versie die Ignace Cornelissen met een negental jonge acteurs van Theater Zuidpool speelt, zijn die vaak komische scènes weggesneden. Dat mag dan misschien de veelzijdigheid van Shakespeares stuk wat indijken, het strookt wel volledig met het (theater)beeld dat Cornelissen ons presenteert: gezeten rond een enorme onderhandelingsstafel worden Shakespeares Britse en Franse soldaten hier maatpak-politici, die elkaar bestrijden met woorden, beloften en dreigementen. Op de decortafel een reusachtige zandbak waarin twee linies speelgoedsoldaatjes tegenover elkaar opgesteld staan, elk verzameld rond hun petieterige vlaggetjes. Dat de echte oorlog wordt uitgevochten rond de onderhandelingsstafel blijkt ook uit Cornelissens encenering van de slag bij Azincourt: alle acteurs gooien een aantal brandende sigaretten tussen de speelgoedlegers, een kleine handeling met een onverwacht indrukwekkend effect. De slangetjes rook die vanuit het zand opstijgen, toveren de zandbak in een mum van tijd om tot een brandend slagveld.

Dat was overigens het enige dwingende beeld uit deze voorstelling, die het voor het overige moest hebben van een gedegen woordzegging (al gingen een aantal acteurs daar af en toe de mist in). Cornelissens concept bood wel interessante mogelijkheden, maar toch ontbrak in de eenheid die dit decor schiep, de nodige variatie en het nodige zweet. De toeschouwer mocht wel meezitten aan de tafel, de perfecte positie om de machtshonger en het blinde opportunisme van de soldaat-politici daadwerkelijk te voelen, maar toch slaagden de acteurs er niet helemaal in die dubieuze energie over te brengen. Mede daardoor kreeg je het gevoel dat Cornelissens boodschap wat te weinig in de opvoering zat, en iets te veel in het programmaboekje.

Jürgen PIETERS

Friedrichswald van De Trust (regie Theu Boermans) speelde dit seizoen op het Theaterfestival, afwisselend in Den Haag en Antwerpen (Monty).

Henry V liep in een regie van Ignace Cornelissen bij Theater Zuidpool van 23 oktober tot 12 december.